

Книжку «розмови з Богом» Богдани Матіяш критика помітила відразу й високо поцінувала. Приміром, Костянтин Москалець назвав цю збірку найсенсаційнішим поетичним виданням 2007 р., а Андрій Бондар зробив припущення, що «розмови з Богом» із «плином часу стануть культовою книжкою, як стали такими перша збірка Олега Лишеги “Великий міст” або “Діти трепети” Василя Герсим’юка» [1]. На справжності та автентичності «розмов» наголосив Олег Соловей, який також підкреслив важливість поетичного мовлення Матіяш для нашого самотнього, невротичного й zagrożеного у своєму існуванні сучасника [2, с. 384]. У 2013 р. виходить друге видання «розмов з Богом», в якому кількість текстів зросла з тридцяти дев’яти (у першій публікації) до п’ятдесяти п’яти. Воно ще не здобулося на відповідний критичний розгляд, тож саме на ньому ми й зупинимо свою увагу.

Збірка «розмови з Богом» визначається поєднанням двох важливих прикмет: 1) *особливої чуттєвої субтильності*, яка виявляється в рідкісній здатності відгукуватися на певні події навколишнього світу та тонко вловлювати найменші порухи власної душі; 2) *широкої рефлексійності*, що полягає у тривалих роздумах про буття в його абсолютному вимірі, тобто про Бога і, додамо, пов’язане з Ним постання окремої душі. Ліричний суб’єкт збірки делікатний у поводженні, чутливо-уважний на враження зовнішнього і внутрішнього світів, з одного боку; а з іншого – прагне осягнути ці враження, розглянути їх у проекції проявлення Божественної волі. Важливим є те, що тонке чуттєве та розлоге міркувальне начала тут органічно поєднані, друге є природним продовженням першого. У своїй славнозвісній «Сповіді» Святий Августин зізнається, що він дійшов упевненості щодо Господа «за допомогою свого внутрішнього відчуття» [3, с. 114]. Лейтмотивом «розмов...» є усвідомлення Бога – і, відповідно, поява цілого комплексу пов’язаних з таким усвідомленням почувань та думок – через внутрішнє відчуття. І зга-

дана чуттєва субтильність ліричного суб'єкта «розмов...» допомагає тонко бачити «знаки» прояву Господньої волі, Його присутності у світі. В цьому, зокрема, виявляються новаторські інтонації авторського мовлення.

Костянтин Москалець визначальною ознакою письма Матіяш вважає саме «творення розмови» – так він і назвав свій есей про збірку. Критик пише: «Слова діються і діють. Жінка говорить до Бога, однак її мова не є мовою молитви або теології. Саме так, як Богдана Матіяш розмовляє з Богом, мати говорить зі своєю дитиною, зовсім не маючи на меті повідомити їй важливу інформацію. Небо сине, каже вона, трава зелена. [...] Але, як і у випадку з дитиною, мовлення до Бога стократ істотніше за банальну передачу інформації. Адже його магічним завданням є значно священніше: навчити говорити. Розмови з Богом передбачають відповідь; вони домагаються її; вони її благають, вони не можуть бути монологами, зверненими в ніщоту. Взагалі це дуже дивно, коли жінка вчить говорити Того, хто сам є Словом – і слова Подателем» [4, с. 75]. І додає: «Поза будь-яким сумнівом, цей твір могла створити тільки глибоко релігійна людина; але ось ще одна несподіванка: мова Богдани Матіяш майже цілковито вільна від конвенційних релігійних форм... Основне послання “Розмов з Богом” полягає не в трансляції традиційних релігійних змістів, а у видобуванні їх з немислимо близьких матерій, скажімо, з відрази до зоопарків, з доцентної емпатії в долю полонених звірят – і в свою власну долю бути смертною істотою. Читаючи Богдану Матіяш, ми вдячно довідуємося, що наші звичні почуття і стани – втоми, нудьги, ба навіть неписьменності! – можуть бути станами релігійними...» [4, с. 76]. Москалець увиразнює присутню в текстах Матіяш центральну ідею: навчитися говорити – означає встановити діалог з Богом. Почати мовити – це бути долученим до Логосу (Закону); до того Слова, яке, як відомо, було споконвіку, через яке усе постало і яке було Богом. Тривалість мовлення засвідчує не лише дуже непростий процес осягнення явлень Закону, усвідомлення сутності Вищої Істоти, а й глибинне прагнення ще і ще перебувати в Логосі, продовжувати вести свій діалог з Богом. Адже в такому діалозі людина отримує дар володіння мовою; стає суб'єктом, який наділений душею і який через почуття та розум намагається пізнати Бога й себе самого; у свій спосіб долучається до проявів вищого Закону світобудови.

Сергій Аверинцев зазначає, що у теїстичних релігійних ученнях стверджується індивідуальне буття Вищої Істоти, «її особисте ставлення (любов) до сотворених істот, її діалогічне саморозкриття в актах Одкровення; отже вчення про Б[ога] імплікує тезу про те,

що буття у своєму абсолютному вимірі і на вершині ціннісної вертикалі є особистісним» [5, с. 53]. Оволодіння мовою, входження у простір Логосу неминуче призводить до кристалізації особистості. Згадаймо, що сама ідея вибору між добром та злом передбачає більш чи менш сформованого суб'єкта. В теїстичній парадигмі кристалізація особистості відбувається у напрямку руху до Бога. Як каже Св. Апостол Павло: «І живу вже не я, а Христос проживає в мені» («Послання Св. Апостола Павла до Галатів», 2:20). Тобто людина стає справжньою особистістю тільки завдяки долученню до Логосу. Водночас задум Бога полягає у тому, аби надати людині волю обирати між добром та злом, зробити її суб'єктом дії із належною відповідальністю за власні вчинки. Подібним чином Він уможливає появу внутрішнього «діалогу» людини із Собою, щоб дати їй шанс осягнути Закон, «розкрити» себе як належну до цього Закону. І тут виникає своєрідний парадокс. Діалог Бога і людини став можливий завдяки прояву Його волі. Однак людина осягає Бога через власну свідомість, в діалозі із Ним вона виступає як один з суб'єктів мовленнєвої партії (тому Москалець і говорить, що «жінка вчить говорити Того, хто сам є Словом»). Цей парадокс знімається через розуміння того, що насправді не жінка вчить говорити Бога, а Його словами вчиться говорити сама й доходить до розуміння явленя Логосу. Однак не менш важливим є сам інтимний діалог людини та Бога, який у збірці Матіяш набуває цікавих інтонацій.

Справді, цей діалог розгортається не в загальноприйнятих релігійно-ритуальних формах, а через особистісне промовляння спраглої за Богом душі, яка безпосередньо виявляє свої почуття та думки. Ліричний суб'єкт «розмов...» постійно означає присутність Бога у своєму світі й у такий спосіб окреслює «місця повноти» (Чарльз Тейлор) цього світу. Вже йшла мова про особливу чуттєву субтильність, явлену в «розмовах». Ця субтильність – жіночого роду, на що, зокрема, вказав Олег Соловей, коли у рецензії на «розмови» зазначив: «Маю майже упевненість, що чоловікові так неможливо писати. Він у кожному разі зіб'ється на природніший баритон» [2, с. 384]. Власне через суто жіночу увагу до деталей, рідкісну здатність вслухатися та відчувати розгортається особливий інтимний контакт ліричної героїні з навколишнім світом; а її мовлення набуває різноманітних інтонацій та глибини. В останньому випадку варто пригадати Прустове уподібнення хорошого стилю із оксамитом, який приємний на дотик і водночас дає відчуття глибини.

Жіноча субтильність просто струменіє в текстах «розмов»: «мені ще важко говорити до тебе під дощем коли волосся тяжке / від

води й коли шкіра щойно вчиться дихати я схилию голову на лівий бік / слухаю як під землею оживають равлики... / дай мені послухати як шелестить шовковиста трава як під землею / розпадаються навпіл цибулини тюльпанів мені ще важко коли дощ / так одразу в обличчя... / ти ж знаєш якою / тонкою стає моя шкіра як її легко поранити навіть тихим посвистом сойки / як мене легко вразити надміром звуків як я хочу просто подихати на твоєму / плечі і як боюся померти від твого солодкого голосу навіть не побачивши / цієї весни жодного метелика навіть не вимовивши жодного слова навіть / не просячи про милосердя мурашок котрі щойно як і я прокинулися» [6, с. 16]. В іншому тексті героїня говорить: «тихо ступай аби не сполохати любий». Побачити навколишній світ у його «чистій» явленості (причому побачити тонко і делікатно), виявити свою долученість до цього світу – це означає віддати належне його Творцеві.

Загалом «розмови...» виявляють дуже особистісне та жіночне ставлення ліричної героїні до Бога. Таке ставлення, в якому відчутно довірливість, відкритість, прагнення отримати душевну розраду і, що найголовніше, велику любов та вдячність за все створене. Завдяки інтимізованій візії Господа героїня, з одного боку, краще наближається до Нього (підійти до більш-менш глибинного розуміння Бога можна тільки через особистий та щиросердний діалог з Ним); а з іншого – вводить Логос у коло свого розуміння (умовно кажучи, розтоплює холодну трансцендентність Закону, робить Його ближчим для себе). Тому у віршах збірки можна натрапити на низку образів, які виразно інтимізовані, і, як наслідок, – вельми несподівані; вони виломлюються з відповідної поетичної традиції. Приміром, в одному з віршів знаходимо епізод, коли Бог «п'є ранкову каву» й «смакує тістечка з кремом». В іншому Він набуває такого означення: «Бог довгоногих фламінго і продавців консервованих персиків». Ще в іншому героїня обіймає Господа, ховаючи у Нього на грудях «обличчя мокре від сліз». Загалом помітно, що для неї важливим є відчуття дотику – як засобу пізнання, розпізнавання, індивідуалізації: «...коли проводжу пальцями навпомацки по твоєму чолі / просячи щоби вони не зустріли жодної зморшки і вони їх не відчувають тільки / не знаю чому може тому що ти їх і справді не маєш а може вони просто ще / не навчилися відчувати на дотик який ти є і коли обіймаю тебе і коли засинаю / в тебе на грудях...» (с. 38). Цитований уривок засвідчує кілька моментів: прагнення сприйняти Бога через доторк, цікаве міркування з приводу отриманих відчуттів (чому ж героїня не відчуває жодної зморшки на чолі Господа), набуття душевного спокою завдяки усвідомленню Його присутності.

У несподіваному ракурсі постає Господь у сорок сьомому вірші, де Він гірко плаче, «затуляючи обличчя широкими рукавами», і де лірична героїня прагне як тільки може розрадити Його. Цей парадоксальний образ з усією експресивною силою передає перейнятість Бога тим, що відбувається навколо, засвідчує Його болісне співпереживання долі людства. Що й підтверджується останнім парадоксальним рядком: «...ти є мій Боже тебе немає ти смієшся ти плачеш». В ньому розгортається паралель, яка свідчить, що коли «Бога немає», тоді «Він плаче». А Його може не бути в людській душі, і саме за такою відсутністю Він гірко сумує. В оригінальний спосіб інтерпретує героїня свій стан застуди (вірш двадцять сьомий). Вона розглядає його як прояв певних неминучих життєвих закономірностей. Застуда постає як можливість самозосередження («мої очі більше не хочуть нічого бачити вони дивляться тепер тільки всередину»); як період, який схиляє до довірливості, і в такий спосіб – до створення умов для вияву любові («ви навіть не уявляєте як багато значить комусь довіритися», «у найясніші дні в моїх очах відбиватиметься небо»); як тимчасова втрата можливості відповісти любов'ю навзаєм (мої очі повні «любові моєї недоречно застудженої любові»). Також несподівано – всупереч поширеній релігійній традиції, де часто зовнішнє нарочито ігнорується, аби підкреслити цінність внутрішнього – розгортається образність у сорок третьому вірші. В ньому шкіра обличчя виступає маркером душевного стану ліричної героїні («...часом я бачу очі які дуже / давно не усміхалися і тоді моє обличчя тоді шкіра мого обличчя теж дуже / засмучується... / хотіла би вміти молитися всіма рисочками обличчя / очима шкірою вона би тоді напевно розквітала»). Увага до зовнішнього, яке є оче-видним репрезентантом внутрішнього, виявлена через субтильні образні конструкції, які до того ж засвідчують суто жіночий підхід до представлення теми.

Вже йшла мова про те, що жіночість поетичного письма Матіяш виявляється в особливій ніжності, довірливості та відкритості, які демонструє лірична героїня. Ця жіночість відповідним чином струменить у ставленні до коханого. Виникнення любовних віршів у загалом релігійній збірці є явищем закономірним та значущим. Не можна не помітити, що прояви почуття до коханого та до Бога інколи настільки схожі, що їх важко розрізнити. Відтак читачеві буває дуже непросто розподілити, де є інтимізоване звернення до Бога, а де – одухотворене до коханого. В четвертому вірші героїня «вчиться слухати» когось, кого вона означає займенником «ти» і хто розповідає їй «про канадські гори й прерії де куди тільки кинь оком / гойдається під вітром висока трава й бігають бізони...» Їй приємно слухати всі ці історії. Важлива деталь:

у вірші немає жодної вказівки на те, що за займенником «ти» стоїть Бог. І саме через відсутність таких вказівок ми схилиємося до того, що героїня спілкується саме з коханим; що вона вчиться такому спілкуванню (наголошує на потребі відповідного навчання) й відчуває радість від цього. Схожу ситуацію бачимо у десятому та шістнадцятому віршах. В одному героїня вчить коханого тонко бачити красу природи («як розпускаються квіти ліщини і як верби торкаються / гілками води...»), й застерігає від грубого, неделікатного поводження в цьому царстві («тихо ступай аби / не сплохати любий...»). А в іншому – засвідчує той ступінь душевної єдності, коли мова стає вже непотрібною і коли достатньо тільки самої присутності коханого («ти так гарно мовчиш моя любове майже / так само тихо як розхилиються стулки мушель на морському дні майже / так само спокійно як росте висока степова трава як гоїдається під прозорим / бездонним небом...»). Однак цілковитої певності у тому, що тут йдеться саме про коханого, – немає.

У сьомому вірші є виразне свідчення того, що «ти» і Бог – це різні учасники ліричного діалогу героїні («озиватися до тебе ще далі ніж / до Бога принаймні він одразу чує що я його запитую і про що я йому / розповідаю це так дивно розповідати тобі про нього йому про тебе...»). Точніше кажучи, тут чітко видно, що інколи «ти» – це не Бог (який у збірці часто постає саме через форму згаданого займенника), а хтось, до кого вона звертається зі своїми почуттями (коханій). Останньому, як близькій людині, героїня звіряється зі своїми переживаннями та думками. Зокрема вона говорить про дивне відчуття народження нового мовлення, яке пов'язане з усвідомленням присутності Бога, з любов'ю до всього суцього (і яке, додамо, виявляє більшу самостійність та зрілість самого мовця). Героїня, як пам'ятаємо, розповідає Богові про коханого, а коханому про Бога, в такий спосіб намагаючись поєднати (у своєму світі) ці дві важливі для неї величини. З цього огляду закономірною є її пропозиція коханому: «ти завжди досить далеко але / якщо хочеш поговори з Богом розпитай його скільки зруйновано / міст у ці локальні землетруси...» (с. 21). Вона прагне вивести коханого на той рівень бачення людських бід, який викликає глибоке співпереживання й, врешті-решт, веде до духовного переродження – такого, яке почала відчувати вона сама.

У п'ятнадцятому вірші лірична героїня звертається саме до Бога. Свого уявного співбесідника вона тричі називає Богом і один раз «мій Господи». Героїня каже: «і коли я готуюся поставити останню крапку й ще лаштуюся написати / своє улюблене обнімаю торкаєшся мого волосся і кажеш Бо твої обійми / часом нага-

дують буревій коли ти нарешті дівчинко втихомиришся / подиви-ся скільки насипало довкола листя / а я схиляю голову тобі на руку ставлю крапку в останньому на сьогодні листові...» Бачимо, що у ліричної героїні близькі й задушевні стосунки з Богом. Вони наближаються до взаємин дівчини та її коханого, але на такі не перетворюються. В усіх проявах інтимного чуття героїні завжди залишається чітка дистанція, яка зумовлена глибоким відчуттям божественного («наші з тобою прогулянки мій Боже такі дивовижні»). Згадане наближення засвідчує те, що у вияві любові до коханого присутня божественна складова (пригадаймо, що у Платона любовне прагнення є проявом прагнення до блага), а у проявах почуттів до Бога – проступає глибоко особистісне ставлення, яке далеке від практики церковної ритуалізації*.

Наслідком чуттєво-рефлексійної налаштованості суб'єкта стає доволі широкий спектр мотивів і тем, які так чи так пов'язані з відчуттям й осягненням Логосу. Ці мотиви та теми нерідко модифікуються, у такий спосіб виявляючи прагнення ліричного суб'єкта ще раз відчути якийсь стан, або доосмислити якусь ідею. З іншого боку, такі модифікації засвідчують те, що в діалозі з Богом є певні важливі моменти, на яких людина застановляється, до яких змушена повертатися і завдяки осягненню яких уможливується її подальша духовна хода. Саме через звернення до окремих мотивів та тем ліричний суб'єкт перебуває-в-Бозі та продовжує самовивершення-в-Ньому. Останнє опосередковано засвідчується в цьому фрагменті: «дозволь хоча би розповідати тобі / про все що я бачу може тобі буде цікаво подивитися на світ моїми / очима Боже хоча напевно ти знаєш як я його бачу...» (с. 23). Потреба розповідати Богові про те, що постає перед очима, – це і є вихідний пункт внутрішньої кристалізації. А ще лірична героїня просить Господа посилити її пам'ять («навчи мене не забувати того чим би я хотіла з тобою поділитися»). Адже простір пам'яті також є важливим чинником у процесі духовного розвитку.

Як вже було сказано, лірична героїня бачить знаки трансцендентної присутності Бога у навколишньому світі, і це викликає сильне прагнення єдності із Тим, хто створив цей світ і хто став надсутністю усіх і всього. В чотирнадцятому вірші знаходимо: «...говори до мене розпуклими квітами / лілій прозорою водою озер поморщеними руками жебраків і очима бомжів / що сльозяться від вітру так за тобою тужно так хочу до тебе так міцно хочу / до тебе

---

* Показовим фактом є те, що лексема *побожність* (побожний – 'який ретельно виконує всі релігійні обряди, віруючий'; 'пов'язаний з релігією, церковний'; 'сповнений найщирішої шани, безмежно відданий') зустрічається у збірці лише один раз.

мій Господи». Бог для героїні – Той, хто вчить говорити, мовчати і «просто бути». В цьому вона зізнається у першому вірші збірки: «...навчи мене / говорити з деревами розкажи мені їхні імена хоч я не певна що мені вдасться / одразу всі запам'ятати може просто розкажи мені від чого їм тріскається / і темніє кора може Господи навчи мене бути просто як ростуть шипшини / й акації кедри й оливкові дерева що дякують за пору цвітіння і листопаду / що від самого зерня знають свої імена й час народження а якщо не захочеш / може навіть ліпше навчи мене з ними мовчати аби я жодне з твоїх створінь / не поранила голосом і знаєш Боже з людьми також навчи мовчати бо й вони / бувають сумні як дерева з надламаними гілками й опалою глищею так / навпомацки ходжу дорогами твого лісу поміж моїми братами й сестрами / і не знаю як до них говорити якщо ти мені Боже цього не розкажеш». Формула «говорити, мовчати і просто бути» охоплює три наважливіші екзистенціали, які визначають певну налаштованість на існування й саме людське буття-в-світі. Ці екзистенціали тісно пов'язані з присутністю Бога. Й саме Його присутність забезпечує найвищий ступінь становлення відповідних екзистенціалів: первісної мови, яка належним чином позначає явища навколишньої дійсності; мовчання, котре уможливує особливу ніжну заслуханість у світ; таку буттєву укоріненість, за якої людині щось відкривається (пригадаймо значення концепту Dasein у Гайдеггера).

Логос є вищою формою прояву любові, тому лірична героїня понад усі прекрасні явлення довколишньої реальності – «цвіт яблуні», «сонечка нагідок», «запах півоній» тощо – ставить любов до Бога (вірш тридцять восьмий). Своєю чергою, Бог любить людей, і в цій любові всі стають братами та сестрами (вірш чотирнадцятий). Героїня говорить про тих, кого Бог береже і кого Він супроводжує «за руку весь день аж до самого заходу». Йдеться власне про тих, хто відкривається душею до Господа, ввіряється Його волі. У вірші наголошується на єдності усього, що прийняте Божою любов'ю: «подивися яка в нас / однакова шкіра долонь і листя поглянь як до лиця їм цей пурпур а тоді / покажу тобі свої опшпарені руки й тіло...» Як бачимо, ця єдність для героїні важливіша за особисті страждання, – що є цілком зрозуміло, якщо зважити на природу згаданої єдності. Їй важливо не втратити почуття любові, адже така втрата знаменуватиме не просто вихід з певного стану (який вона поціновує), а розрив єдності з Богом й нещасливе завершення життя: «я прошу коли ти захочеш мене забрати нехай моє серце спиниться від любові / а не від болю старості або втоми...» (с. 27).

З уст ліричної героїні неодноразово злітає, що говорити з Богом дуже важко, що вона «знову каже дурниці». І це закономірно,

адже процес духовного самокшталтування є дуже непростим. Крім того, завжди залишається невдоволення від власної мови, адже суб'єкт мовлення звертається до абсолютного Логосу. Якби слова він не підбирав, все одно буде відчуття недостатності власної мови – перед лицем Бога (і саме цим можна пояснити поширений у збірці феномен мовчання). Попри це героїня виявляє палке прагнення бути почутою («Боже пообіцяй мені що ти слухатимеш / як б'ється моє серце... і як мені бракує слів...») й висловлює тривогу щодо ймовірності залишитися самій, втратити можливість розмовляти з Богом («не відходь / від мене і не відходь також від тих кого я не вмію потішити...»). Показовий момент: вона говорить, що завжди скучає за такими розмовами (сорок другий вірш).

У своїх зверненнях до Бога героїня намагається осмислити Його сутність, усвідомити значення присутності Господа у своєму житті та у світі в цілому. Така присутність надає їй сил, допомагає душевно триматися й не бути зведеною на манівці думкою загалу. Героїня виводить аксіому існування Бога, розпочинаючи її з характерного для Модерної доби припущення: «бо якщо мене немає то невідомо чи є ти». Її міркування завершуються такою констатацією: «я зручно вмощуся на твоєму плечі і тоді нарешті мене / справді не стане бо мене ніколи немає коли я засинаю... / я сплю отже не існую / я згортаюся калачиком отже існує тільки калачик я припадаю лебедем до / твого плеча отже тебе не може не бути... / пильно стережи мій сон коли мене немає і коли моє тіло / так довірливо залишилося біля твоїх рук...» (с. 54). Бачимо, що надмірне наголошення на свідомості індивіда, спроба пов'язати існування Бога з функціонуванням певної людської свідомості є цілковито хибними підходами. Адже в той час, коли людина спить, Господь повинен переставати існувати, що суперечить Його абсолютній та трансцендентній сутності. Лірична героїня засинає, а Бог пильнує її сон – цей мотив засвідчує не лише універсальну природу Бога, а й демонструє Його піклування за тими, кого Він створив.

Героїня ставить запитання, відповіді на які дадуть їй змогу краще зрозуміти себе і своє місце у світі: Де я є, коли мене немає? Чому насправді найтяжче любити тих, хто поруч? Чому я часом прошу тих, кого люблю, не озиватись до мене? Самих відповідей у текстах немає, але адресування цих питань до Бога означає напрям пошуку їхнього розв'язання; характер засад, відповідно до яких формуватимуться ці відповіді. Лірична героїня виявляє любов до життя, його різноманітних форм, а також вдячність Богові за все створене. «Кожним подихом тобі дякую», – у такому наскільки стислому, настільки й промовистому висловлюванні формулює

вона своє кредо *. Відповідно героїня висловлює прохання до Бога – берегти все суще. Тринадцятий вірш визначається майстерністю в образному означенні того, що саме необхідно берегти.

Одним із найважливіших емоційних станів душі, яка відкрилася до Бога, є глибинне відчуття радості. Радості, наслідком якої є вдячність Йому, – за створений світ у всьому його різноманітті (за «сонце такого гарного кольору», «широкі і теплі вулиці» і що «вечір настає так неквапно»); за відчуття здоров'я («що в мене сьогодні нічого не болить»); за явлення любові («є люди які мене люблять і люди яких можу любити»); за диво життя («що живу сьогодні так тобі дякуючи»); за множинність доріг до Нього («є так багато доріг якими можна піти» (с. 49)). Радість в усій повноті її прояву бринить у сорок восьмому вірші. Не дивно, що наприкінці лірична героїня просить Бога навчити її ділитися своїми радостями з іншими людьми й пов'язує свій емоційний стан з християнською чеснотою смирення («як найменша з малих радітиму»). Глибока внутрішня радість є тим станом, якого вона щиро прагне і який є закономірним результатом душевної налаштованості героїні. Тому в одному тексті вона просить Бога навчити її обертати «всі ці болі в радість», а в іншому каже, що «Бог щось відбирає і щось натомість дає» (а, отже, не варто сумувати за чимось втраченим, а слід радіти тому, що отримуєш натомість). Присутність Бога уможливорює появу справжньої радості, і комунікація з Ним є комунікацією радості: «Господи знаєш мені хочеться щоби / ти зробив так аби вони усміхалися аби ті кого бачу розквітали / найяснішим у світі усміхом бо ти тоді теж / усміхатимешся мій Боже а значить я теж матиму чого сміятися...» (с. 67).

У своїх «розмовах...» лірична героїня не оминає проблеми теодицеї, котра є неминучою в кожному (осмисленому) шляхові до Господа. Уперше ця складна проблема заокреслюється у двадцятимому вірші («куди ти / відходиш коли я мандруючи світом бачу так багато чужого болю», «чому це серце таке неміцне як калинова кісточка»). Наприкінці згадана проблема знімається через таке твердження: «...говориш мені засинай дитино іще не осінь». Тобто героїня ще внутрішньо не готова належним чином «узгодити ідею благого і розумного Божественного керування світом із наявністю світового зла» (С. Аверинцев), про що й говорить її Співрозмовник. А вже у сорок шостому вірші проблема теодицеї постає у зв'язку із

---

* Інший випадок утвердження «вірую» — «найбільше у світі боюся тебе скривдити». Цитовані висловлювання становлять усе лексичне «поле» відповідно сорок четвертого та тридцять п'ятого віршів. У контексті загалом розлогого письма авторки такі стислі лексичні висловлювання виявляють відповідну експресію.

смертю близької людини, ймовірно – матері: «дуже скучаю Боже за жінкою яку ти забрав до себе нічого нікому / не пояснюючи не кажучи куди і навіщо і чи надовго її ведеш і що далі / і коли ми знову зустрінемося...» Така втрата спричиняє глибокі та болісні переживання, наслідком яких стає докір Тому, хто створив цей світ і хто ним керує: «але знаєш це майже нечесно / геть зовсім нічого про неї не знати жодних листів жодних звісток / я вже мовчу про розмови...» Однак потім героїня отримує відчуття присутності Бога («береш за руку так що ми / нарешті знаємо ось ти поруч»), і таке відчуття враз змінює її емоційно-ментальну налаштованість: «...може ти просто дозволиш мені Боже тебе перепросити і просто / подякувати за все що мені сталося може тоді просто дозволиш / нарешті обійняти жінку за якою я дуже скучила». Вона змиряється й просить вибачення в Господа за попередні думки. І тоді, в своєму упокоренні, просить Його про можливість здійснення її прагнень. Іншими словами, героїня після вияву обурення починає сприймати посталий стан речей як щось належне, оскільки краще усвідомлює закони життя, доцільність прояву Господньої волі. А, точніше, відчуває людську малість перед лицем Бога, свою нездатність (або небажання) інколи зрозуміти згадані прояви (згадане відчуття виявляється і в інших віршах збірки). Героїня у складній життєвій ситуації ввіряє себе волі Господа і в такий спосіб узгоджує ідею «Божественного керування із наявністю світового зла».

У збірці неодноразово постає проблема часу. Вельми показовим є те, як ця проблема актуалізується саме в контексті розмов із Богом (пригадаймо твердження Канта: «Час належить не до поняття речей самих по собі, а до того способу, в який ми їх споглядаємо» [7, с. 77]). Час є тим, чого бракує. І така нестача часу зумовлена інтенсивним бажанням героїні, аби Бог швидше з'явився: «рибу мій Господи тепер завжди доводиться ділити опівночі / за дня бракує часу за дня не стає терпіння тебе чекати...» (с. 9). Тобто інтенсифікація почуття веде до «стискання» часу. В чотирнадцятому вірші мотив «стискання» часу в свідомості людини поєднується з розумінням того, що людський та Божий часи мають різну течію: «а ти так довго чогось чекаєш мій Господи доки паростки кленів обернуться / в могутні дерева доки води річок потечуть до своїх струмків доки прийде гора до гори / і прірви замкнуться мов ніколи їх не було мій Боже може тоді говоритимеш може тоді / але вже чи ж до мене чи ж не стане мене так надовго чекати чи ще почую голосу твого Боже...»

Час означає момент звернення чогось, який не варто упускати: «я просто прогавила / час збирання плодів пам'ятаєш Господи ті

бурштиново-прозорі винограда / пам'ятаєш як ми ходили виноградником і ти казав ще трохи / і їх можна буде зривати...» (с. 10). Умовно кажучи, час долучення ліричного суб'єкта до якогось явища має збігатися з часом оптимального прояву цього явища, з моментом вияву істини. Час Бога є часом абсолютним, універсальним. Про це промовляють такі рядки: «ти ж бачиш сьогодні немає часу жодних речей жодних своїх і жодних / чужих речей тільки твій тільки для тебе тільки тобою сповнений до крихти / до найостаннішої хвилини день...» (с. 37). Відсутність «речей» є свідченням відсутності руху. А, отже, така прикмета означає час Бога як вічний час. Героїня про це не говорить прямо, але вона це відчуває і належним чином фіксує.

Загалом збірка «розмови з Богом» виявляє значущі епізоди духовного становлення героїні. Останнє не варто розглядати як якийсь прогрес (хоча, звичайно, ліричний суб'єкт робить певні підсумки, які поглиблюють його розуміння божественного і усвідомлення себе самого). Радше слід бачити це становлення як повсякчасне *поставання* в Бозі. Іншими словами, важливим тут є не так зміст розмов з Господом, як здійснення самих цих розмов.

Не можна не помітити того, що вірші Матіяш розгортаються як складне плетиво різноманітних мотивів та тем. З цього огляду показовим є двадцять шостий вірш, де постають мотиви пам'яті й забуття, незбігу бажаного і дійсного, душевний біль за відсутністю справжнього, вразливості людини, коли вона дистанційована від Господа, Божого всевідання й вболівання за долю кожної людини. Ліричний суб'єкт нерідко вдається до широкого нюансування якогось мотиву, яке здійснює або в межах одного тексту, або в низці текстів збірки (наприклад, наскрізний для збірки мотив прагнення Божої присутності). Задля кращого формулювання своїх бажань та думок він може навіть уточнювати своє висловлювання і залишати таке уточнення в тексті («чи ти ще чуєш або не так чи ти ще / Боже мій мене слухаєш»). Маємо «знак» пошуку кращого вислову, який суб'єкт свідомо лишає в тексті (і тут варто пригадати визначення поезії, яке дав Олег Лишега: «Поезія – це уточнення ймень»). Наслідком таких пошуків є й поява у збірці стислих «формульних» висловлювань, які підсумовують духовний досвід героїні (наприклад, вже згадуване «кожним подихом тобі дякую»). На жаль, авторка не змогла уникнути кількох мовних огріхів, які звучать прикритим скреготом у загалом добірному з огляду на лексику та синтаксис промовляння ліричного суб'єкта. Наприклад, зустрічаємо словосполучення «копняком із носка», «чи ще почую голосу твого Боже», «ховаючи обличчя мокре від сліз тобі на грудях», «намовчки принохуватися». Добре, що таких «погано оброблених

місць під час оранки, сівби» (перше значення лексеми «огріх») у збірці мало. «Діалоги» з Богом розгортаються у просторі, який є далеким від узвичаєного житейського топосу. Тому в текстах збірки є чимало парадоксів та оксиморонів («розкажеш де я є коли мене немає», «чув без мого промовляння», «я не вмю тебе чути коли не озиваєшся», «руки наші теплі а б'ють холодно»).

У поетичному письмі традиція осягнення Бога із апелюванням до різноманітної образної символіки є давньою й вельми багатую. І важливо, що в цій традиції Матіяш зуміла явити свою цікаву та значущу в ідейно-естетичному плані пропозицію. Символічний простір збірки визначається смисловою багатоманітністю та субтильною вишуканістю, наявністю широких паралелей і перегуків, нюансуванням образної семантики в межах одного тексту й несподіваними поворотами щодо усталених образних значень тощо. Приміром, одинадцятий вірш починається з оригінальної символічної мізансцени, яка розгортається далі й, зокрема, стверджує «реальність» уявного: «чуєш як довкола тихо мій Боже коли ми сидимо з тобою на красчку землі / і ти тримаєш мене за плечі поки я нахиливши голову розглядаю китів / під твоїми ногами так тихо мій Господи так безмежно гарно / скажи мені чи це ще земля чи вже небо і чи ми ще повернемось до мого дому / ти усміхаєшся Боже говориш як мало я знаю який мав би бути мій дід і де він / мені приготований розкажи мені а ти похитуєш головою мовляв ще зарано / ти усміхаєшся і кити здається теж усміхаються випускаючи в самісіньке небо / фонтани води...» А ось як «матеріалізує» та нюансує автор відому символічну паралель глечика і води: «наповни мене водою мій Господи бо я тільки порожній глечик дай мені такої / води щоб студила холодом стінки дзбанка щоб хлюпотіла й трохи переливалася / через вінця від швидкої ходи щоб стікала пошерхлою глиною залишаючи / тонкий слід що висихає на сонці наповни мене доброю водою мій Боже / я просто слухатиму як вона тече як плюскотить об глину нічого не говоритиму / нічого нарешті не потребуватиму крім прохолоди і спокою і ще твоїх кроків» (с. 62). Майстерність символічного образотворення – із виникненням розгорнутих «знакових» структур – постає у шостому, сьомому та восьмому (у цих текстах модифікується один образ), двадцять першому, тридцять першому, тридцять другому, п'ятдесятому, п'ятдесят четвертому віршах. Така майстерність виокремлює збірку «розмови з Богом» в сучасному поетичному процесі.

Мова ліричного суб'єкта є безпосередньою та щирою. Вона прагне якнайповніше виявити складну природу душі. Тому ця мова синтаксично й пунктуаційно не оформлена (можна лишень

говорити про таке чи таке графічне окреслення лексичного матеріалу). Вона належним чином розгортається в формі вільного вірша, яка дає змогу краще відтворити багатий плін вражень та думок. Лакуни, анжамбемани – вони зустрічаються скрізь і всюди – передають «розриви» в течії думок та перепади у розвитку почуттів. Згадані стилістичні фігури у свій спосіб ритмізують загалом розлоге письмо авторки. Ритм текстів «розмов...» розлогий і лагідний водночас. Зазвичай (через анжамбеман) він не обмежується параметрами одного рядка, наочуючись на частину другого. Інколи ритмізацію задає повторення якоїсь лексеми, чи словосполучення. Все це не лише забезпечує «епічне» письмо від аморфності, а й засвідчує характер самопрояву душі ліричного суб'єкта в слові.

В епіграфі Богдана Матіяш означила адресата своєї збірки – «Всім, кого люблю». Таке звернення можна вважати за заклик до продовження розмови з Богом. За продовження того діалогу, який розпочала поетеса майстерною образною мовою і в якому явила рідкісну відкритість та глибоку любов до Логоса.

Література

1. Див.: Матіяш Б. «Це велика штука – дивитися на інших добрими очима» (інтерв'ю з Наталкою Малетич) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?bogdana_matiyash_tse_velika_shtuka__divititsya_na_inshih_dobrimi_ochima&objectId=1118079.
2. Див.: Соловей О. Оборонні бої / Олег Соловей. – Донецьк : Вид-во БВЛ, 2013.
3. Святий Августин. Сповідь / Святий Августин. – К. : Основи, 1999.
4. Москалець К. Сполохи: Літературна критика та есеїстика / Костянтин Москалець. – Львів : ЛА «Піраміда», 2014.
5. Аверинцев С. Софія-Логос. Словник / Сергій Аверинцев. – К. : Дух і Літера, 2004.
6. Матіяш Б. розмови з Богом / Богдана Матіяш. – Брустурів : Дискурс, 2013. При дальшому покликанні на це видання ми вказуватимемо у круглих дужках відповідний номер сторінки.
7. Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму / Іммануель Кант. – К. : Юніверс, 2004.